

УДК 634.5.634.7:631.5

ТИХИЙ Т. І., ЛИТВИН О. М.

Дослідна станція помології ім. Л. П. Симиренка ІС НААН України, вул. Симиренка, 9, с. Мліїв-1, Черкаський р-н, Черкаська обл.

e-mail: mliivis@ukr.net

НОВІ СОРТИ ЯГІДНИХ КУЛЬТУР СЕЛЕКЦІЇ ДОСЛІДНОЇ СТАНЦІЇ ПОМОЛОГІЇ ІМ. Л. П. СИМИРЕНКА ІС

Особливе місце в садівництві України належить ягідним культурам, що характеризуються скороплідністю, високою врожайністю та якістю продукції, простотою розмноження. Україна з-поміж європейських країн має сприятливі ґрунтово-кліматичні умови для вирощування ягідних культур. У нашій державі існують об'єктивні умови для розвитку високотоварного садівництва, здатного задовольнити не тільки внутрішні потреби ринку в плодах і ягодах, а й виробництві їх у значній кількості для експорту.

Серед ягідних культур провідні місця займає малина та чорна смородина. За останні роки насадження малини зросли і переважають смородину. Аґрус та калина залишаються «нішевіми» культурами, але їх площі теж зростають.

Малина досить зимостійка, врожайна і невибаглива ягідна культура, добре розмножується і швидко вступає в пору плодоношення. Крім споживання у свіжому вигляді, ягоди культурної та дикорослої малини широко застосовують у харчовій промисловості для виготовлення варення, джему, начинок, соків, сиропів, наливки. Ягоди малини добре переносять заморожування, зберігаючи при цьому смак та аромат. Малина також є цінною лікарською рослиною.

Смородина чорна відноситься до числа найбільш цінних ягідних культур. Особливою популярністю смородина як культура стала користуватися з тих пір, коли було встановлено, що за хімічним складом її ягоди є природним та комплексним концентратом вітамінів. Ягоди містять 5,5–12,9% цукрів, 1,9–3,8% органічних кислот, 0,4–0,9% пектинів, 0,5–1,0% дубильних речовин, 1000–3800 мг Р-активних речовин, 98–450 мг на 100 г сирої маси вітаміну С.

Ягоди аґрусу мають унікальні лікувально-профілактичні властивості, що зумовлені високим вмістом та вдалим поєднанням вітамінів та органічних речовин. За високий вміст цукру аґрус ще називають північним виноградом. Аґрус в Україні є нішевим «розширювачем» асортименту. При цьому зберігається чіткий розподіл: забарвлені сорти йдуть на свіжий ринок, зеленоплідні – на переробку.

Калина також залишається «нішевою» культурою та не здобула великого поширення на території України, але з кожним роком попит на її плоди зростає. Калина, першочергово, є цінною лікарською та декоративною рослиною, також її плоди вживають у свіжому вигляді, адже завдяки селекції створено багато сортів, що мають плоди із низькою гіркотою.

Завданням селекції ягідних культур є створення нових високопродуктивних сортів, які є стійкими до стрімких змін у погоді: перепадів температур, теплої зими, тривалої посухи, вітрів.

За останні роки на Дослідній станції помології ім. Л. П. Симиренка створено два нові сорти смородини чорної 'Знахідка' і 'Соната' та по одному сорту аґрусу 'Світанок', малини 'Альянс' та калини 'Надія', коротка господарсько-біологічна характеристика на які наведена нижче.

'Знахідка'. Середнього строку достигання. Зимостійкий. Кущ середньої сили росту, напіврозлогий, придатний до механізованого збирання. Пагони середньої товщини, гнучкі. Листки зеленого кольору, помірного забарвлення, зі слабкою глянуватістю, основа листової пластинки помірна, відкрита. Суцвіття середньої довжини, містять 10–15 рожево-кремових квіток, з яких утворюється 6–8 ягід. Урожайність – 18–20 т/га. Ягоди великі, середньою масою 1,7 г, округлі, чорні, мають слабку глянуватість. Шкірочка міцна, еластична. Ягоди із сухим відривом. М'якуш зеленувато-коричневий. Дегустаційна оцінка 8,5 бала. Сорт стійкий до антракнозу, септоріозу, борошнистої роси.

'Соната'. Середнього строку достигання. Кущ середньої сили росту, напіврозлогий, придатний до механізованого збирання. Зимостійкий та посухостійкий. Середня врожайність – 18,4 т/га. Ягоди великі, середньою масою 1,9 г, округлі, чорні, мають слабку глянуватість. Шкірочка міцна, еластична. Ягоди із сухим відривом. Дегустаційна оцінка 8,5 бала. Ягоди придатні для споживання у свіжому вигляді, а також для різних видів технічної переробки (сиropи, соки, вина). Сорт стійкий до антракнозу, септоріозу, борошнистої роси.

'Світанок'. Кущ сильнорослий, слаборозлогий, з прямими буруватими не опушеними пагонами середньої товщини. Ягоди великі, еліптичні, темно-червоного кольору. Плоди середньою масою 4,4 г. Шкірка середньої товщини, міцна, зі слабким опушенням. М'якуш дуже приємного десертного смаку. Урожайність висока, з куща збирають в середньому 2,4 кг, з гектара – 19,2 т ягід. У ягодах міститься: вітаміну С – 40,3 мг/100 г, цукрів – 6,48%, кислот – 2,71%, сухих розчинних речовин – 14,42%, пектинових речовин – 1,18%. Стиглі ягоди можуть тривалий час утримуватись на кущах, не осипаючись і не втрачаючи смакових властивостей. Ягоди придатні для споживання у свіжому вигляді, а також для різних видів технічної переробки (сиropи, соки, вина).

‘Альянс’. Сорт середнього строку достигання, відзначається високою морозостійкістю та посухостійкістю. Пагони середньорослі, прямі, хоча можуть і нагинатися при значному навантаженні врожаєм. Листя зелене з помірним блиском. Урожайність висока – 11–13 т/га. Ягоди червоного кольору, великі, кисло-солодкого смаку. Середня маса ягід 3,6 г, максимальна – 6,0 г.

‘Надія’. Сорт відзначається високою морозостійкістю та посухостійкістю. У пору плодоношення вступає на 3 рік. Куці середньорослий (3,0 м), з

середньою кількістю скелетних гілок. Пагони середньої товщини, сіро-бурого забарвлення. Зав’язь та ягоди округлої форми. Плоди червоного кольору, середньою масою 1,14 г. Урожайність висока, плодоносить щороку. З куща збирають в середньому 9 кг, з гектара – 15,0 т плодів. Ягоди містять 55,2 мг/100 г вітаміну С, 8,9% цукрів, 1,11% кислот. Вони придатні для споживання як у свіжому, так і в переробленому вигляді (сироп, соки, вина).

Ключові слова: селекція, ягідні культури, урожайність, ягода.

УДК 633:635, 631.52:631.526.32

ТКАЧИК С. О.*, СТЕФКІВСЬКА Ю. Л., ДУБОВА І. Ю., СКУБІЙ О. А.

Український інститут експертизи сортів рослин, вул. Горіхуватський шлях, 15, м. Київ, Україна

*e-mail: s-s-tk@ukr.net

ФОРМУВАННЯ СОРТОВИХ ТА НАСІННЄВИХ РЕСУРСІВ ОЛІЙНИХ ТА ПРЯДИВНИХ КУЛЬТУР В УКРАЇНІ

Формування сортів ресурсів відіграє ключову роль у збільшенні обсягів виробництва продукції рослинництва. За даними Державної служби статистики частка продукції рослинництва у виробництві продукції сільського господарства України у 2021 році становила 82,3%.

Україна зарекомендувала себе як один із найбільших світових експортерів пшениці, ячменю, кукурудзи, соняшникової олії і має здобутки на ринку насінництва. До того ж виробництво насін-

ня є стратегічною галуззю, від якої залежить продовольча безпека держави. Природні умови, географічна близькість до ЄС, собівартість насіння, забезпеченість трудовими ресурсами роблять насінництво в Україні привабливим для внутрішніх та іноземних інвесторів.

До Державного реєстру сортів рослин, придатних для поширення в Україні на кінець другого кварталу 2025 року внесені 15185 сортів 383 ботанічних таксонів різних напрямів господар-

Таблиця

Структура сортів та насіннєвих ресурсів олійних та прядивних культур в Україні, 2025 р.

Ботанічні таксони	Сорти, внесені до Державного реєстру сортів, придатних для поширення в Україні										Кількість сортів, виробництво насіння яких задекларовано в Україні в 2025		сертифіковано насіння в 2024 р, т Σ UA	
	Σ сортів	Українських заявників								Іноземних заявників		шт.		% від зареєстрованих
		Σ сортів		приватних		державних (вузи, НАН)		НААН						
		шт.	%	шт.	%	шт.	%	шт.	%	шт.	%			
Соняшник однорічний	1107	292	26	197	67	0	0	95	33	815	74	186	17	33 915,1* 12713,6**
Соняшник однорічний б/к	1301	427	33	290	68	0	0	137	32	874	67	66	5	186,9* 138,4**
Ріпак озимий	423	51	12	13	24	1	2	37	74	372	88	8	2	5 057,9* 357,3**
Ріпак озимий (б/к)	139	16	12	13	81	0	0	3	19	123	88	3	2	3,1* 2,7**
Ріпак ярий	50	12	24	1	8	1	8	10	84	38	76	1	1	0
Ріпак ярий (б/к)	3									3	100	0	0	0
Коноплі посівні	22	22	100	7	32	0	0	15	68	0	0	9	41	188,9* 188,9**
Бавовник звичайний	5	2	40	0	0	0	0	2	100	3	60	0	0	0
Гірчиця біла	19	15	79	5	33	0	0	10	66	4	21	7	36	50,1* 50,1**
Льон звичайний, низький	53	41	77	3	7	0	0	38	93	12	23	13	25	171,4* 167,0**
Інші	87	123	84	20	16	9	7	94	77	17	14			
Олійні та прядивні	3190	945	30	541	57	11	1	393	42	2245	70	271	8,5	39573 13618

* – походження іноземне та українське; ** – походження українське.